

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 3 (2037) 6 fevral 2020-ci il

70 yaşlı Zəlimxan yanğısı

Salam ustad! Xoş gördük, xalqımızın böyük şairi! İlin bu çağında sizə məktub yazmaq qərarına gəldim. Özü də təkcə hal-xoş etmək üçün yox. Həm də xeyli vaxtdı ürəyimi didib-parçalayan, necə deyirlər, məni məndən alıb məni təkrar yaman günə qoyan bir dərdin dərmanı kimi oxuduğum poemınıza münasibətimi bildirmək istəyirəm. Bu istək mənə rahatlıq vermir.

Hörmətli Zəlimxan müəllim! (mən onun ruhuna üz tutmuşam - Ə.M.) Siz xalqın sevilən bir şairi kimi sevincli, qəmli, ağrılı-acılı, toylu-düynü, çal-çağırılı günlərində də onun yanında olmusunuz. Səsiniz, sözünüz, ruhunuz, sazınız, avazınız, qələminiz, kağızınız bu xalqdan yazıb, bu xalq üçün yazıb. Və siz yaza-yaza həm yaşamısınız, həm də yaşatmışınız... həm sevmisiniz, həm də sevdirmisiniz... həm ağlamısınız, həm də ağlatmışınız... həm döyüşmüşünüz, həm də döyüşə səsləmişiniz. Çünki siz Zəlimxansınız! Ona görə də sözünüz təkcə qulaqlara yox, həm də ürəklərə gedib çatır.

Bax, bütün bu dediklərim, iç dünyamdan ələyib üzə çıxardıqlarım mənim inamım, inancım olmaqla yanaşı, həm də sizin sözə, sizin şəxsiyyətə böyük sevginin bəhrəsidir. Mən odundan qor aldim, süfrəsindən çörək kəsib nemət daddığım bir ustadın xeyir-duasını həmişə hiss etmişəm və kürəyimdə olan əlinin istisini də canımda-qanımda yaşatmışam və yaşatmaqda da davam edirəm. O əlin istisi məni bu yazıya tərəf bir az da yaxınlaşdırır. Çünki bu yazı həm də mənim içimin yazısıdır, içimin ağrısıdır, içimin səsidir. Bilənlər bilir, bilməyənlər də eşitsinlər: Zəlimxan Yaqub bu xalqın övladı, şairi kimi, ziyalı kimi, aydını kimi həmişə dərdə işıq salmağa, dərdə çıxış yolu tapmağa, dərdi qulaqlara, ürəklərə çatdırmağa çalışıb. Onun hər misrasında parlanmış vətənin harayını, faciəsini, həsrətini, talanını

o qədər yanğı ilə, o qədər təşnəli bir şəkildə ortaya qoyur ki, ona baş əyməmək, o dərdi köynək kimi əyinə geyinməmək mümkün deyil. Üstəlik də o dərd sənənin içindədisə, deməli, geyindiyn köynək sənənin çölünü də yandırır, içinin yanğısı çölünün yanğısına qarışır. Mən bunu ustadın "Şuşada balam qaldı" poemasını oxuyandan sonra bir daha dərk etdim, bir daha anladım...

Bəli, bu poemanı birnəfəsə oxudum və oxuya-oxuya da mən Şuşaya gəldim... Qarabağı gəzib dolaşdım... Cıdır düzündən üzü aşağı dəre uzununu boyladım... Hər tərəfdə qan gördüm... Xarı bülbül də qan içindəydi, İsa bulağı da... Vaqifin abidəsi də... Xan qızı Natəvanın ocağı da... Bülbülün ruhu da... Müqəddəs məscidlərimiz də... Demək olar ki, hər daş qan içindəydi, hər kol qandan qurumuşdu. Elə bil daşın da, kolun da, ağacın da qanı vurub üzünə çıxmışdı. Bunu mən ustadın poemasını oxuya-oxuya gördüm. Çünki Şuşada hər şey qalmışdı və qalan hər şeyi, bütün canlı və cansız nə varsa hamısını o torpaq qarışıq ustadım "balam!" deyər təqdim etmişdi.

Mən poemanın oxucuya təqdimatı üçün ustadın yazdığı beş-on cümləlik "Əziz oxucu" müraciətindən sonra poemanın nədən qaynaqlandığını, nədən yazıldığını çox gözəl başa düşdüm, gözəl anladım. Amma tam səmimiyyətimlə, içimdən gələn bir ərklə deyirəm ki, Zəlimxan Yaqub bu poemanı təkcə ona edilən müraciət əsasında yazmayıb. Bu poemanı o həm də balası saydığı Şuşa üçün yazıb. Çünki onun Şuşa adlı balası qalıb əsirlikdə, işğal altında. Elə hamımızın Şuşa adlı atamız, anamız, övladımız qalıbdı girovluqda. Ona görə də ustad adamın içini göynədən nalə ilə, bir fəryadla deyir:

**Ay ellər, ay obalar,
Mənə bir məktub gəlib.**

**Ayrılığın, həsrətin
Yolunu tutub, gəlib.
Şuşadan Bakıya
Nə qədər dərdimiz var,
Hamısını udub gəlib.
Bu məktub - hıçqırıqla,
Dərd ilə dolub gəlib.**

Hə, oxuyuram bu məktubu. Hər söz, hər işarə açılan güllədi, ürəyə işləyən oxdu, iynədi, nizədi, daha nə bilim ağrı verən, ağrı yaşıdan hər şeydi. Oğul istəyirəm, daha doğrusu, ürək istəyirəm ki, bu ağrıya dözsün. Elə burdaca onu əlavə edirəm ki, Zəlimxan Yaqub ona görə ağrıyır ki, ona görə müalicəsi tam şəkildə yekunlaşmır ki, o, Şuşada balam qaldı - deyir. O, bu cür ağrını ürəyində sözə çevirir. Vallah, o ürək çox dözümlüdür. Ustadın ürəyini deyirəm. Başqa ürək bu poemanın yaşatdığı, göstərdiyi, misraladığı dərdi çəkməz, ona dözməz. Var olsun ürəyin, ustad!

Oxuyuram poemanı:

**Mənə bir məktub gəlib
Ay obalar, ay ellər.
Yazısı kömürdəndi,
Qapısı dəmirdəndi.**

**Açmaq da xatalıdı,
Bağlamaq da xatalı.
Əllərim əsir mənim
O məktubu götürüb
Əllərimdə tutalı.
Oğlu ölmüş analar,
Əri ölmüş sonalar
Bu məktubun mənası ,
Nə kitaba sığandı,
Nə dəftərə, varağa.**

Gördünüz mü, fikir verdiniz mi, ustad özü də etiraf etdi o dərdin ağırlığını, ölçüsüzlüyünü... O dərdin yerin-göyün cəm halında tutumundan dəfələrlə böyük olduğunu. Mən poemanı oxuduqca yenidən qayıdıram Qarabağa - kəndimə gedirəm. Şəhidlərimizi, qan qohumlarımızı, doğmalarımızı yenidən göz yaşları içində torpağa tapşırıram... Yenidən torpağa tapşırıdığım əzizlərim üçün saçını yolan, üzünü dırnaqlarında didik-didik edən, fəryadı ilə hər kəsi havalandıran anaların, bacıların, qızların səsinə eşidirəm.

Və mənə elə gəlir ki, lap bu dəqiqə, bu an bilgisayarda bu yazını, bu diktəni yazıya çevirən Güler xanım da o səsləri eşidir, o fəryadları duyur. Çünki bu poemanı oxuyub o nalələri duymamaq, o nalələrin içində əriyib yox olmamaq mümkün deyil. Var ol, ustad! Sizin misralar məni Qarabağda gəzdirir. Hər tini, hər kolunu, daşını, çeşməsini, ağacını, yarpağını, tanıdığım yerləri dolaşıram. Qarşıma ruhlardan başqa kimsə çıxmır.

Və onların hamısı da mənə incik, küskün və bir az da qəzəbli baxırlar. Mən onları başa düşürəm. Daha doğrusu, onları başa düşməkdə mənə sizin misralar kömək edir:

**Kövrək duyğularım mənə deyir ki,
Şuşanın, Şuşanın dərdindən danış.
Ölən qəhrəmanın, ölən igidin,
Qanlı tamaşanın dərdindən danış.**

**Yayın istisində sazağa düşən,
Yaxın ola-ola uzağa düşən.
Kölgəsi bizə yox, qırağa düşən,
Qırılan meşənin dərdindən danış.**

Hə, mən çox gördüm doğranan ağacları... Mən çox gördüm yandırılan evləri... Mən çox gördüm partladılan yolları, körpüləri.. Mən çox gördüm bığ yeri tələməmiş, nişan üzüyü taxmamış oğulların, qızların şəhidliyini... Mən çox gördüm bir anda evin-eşiyin yağmalanmasını, kəndin-kəsəyin viran qalmasını və bir də mən çox gördüm torpağa güllə altında, mərmə altında tapşırılanları. Ona görə də Zəlimxan müəllim, sizin poemanı oxuduqca mən həmin o gördüklərimi bir də təzədən görürəm. Onda yaşadığlarımızı bir də indi yaşayıram. Allah sizə insaf versin!!!

Mən bu poemanı söz-söz, misra-misra sizlərin düşüncənizə, duyğularınıza təqdim etmək fikrində deyiləm. Ola bilsin ki, mənim təqdimatım sizin umduğunuz, sizin görmək istədiyiniz nəticəni vermədi. Axı hər kəsin öz qavraması, öz dərk etməsi var və ora təsir, təzyiq etmək günahdı. Amma inanın ki, bu poema Zəlimxan Yaqubun bizim Şuşa dərdimizə, bizim hamımızın Şuşa ağrımıza ağlayan bir abidədir. Misralardan, sözlərdən, durğu işarələrindən qəzəb dolu göz yaşları tökülür. Mənə elə gəlir ki, bu poema yazıldığı gündən oxunduğu günə qədər hər kəs üçün ağlayan, hər kəsi ağladan və ən əsası hər kəsi Şuşa deməyə səsləyən, vadar edən, məcbur edən, coşdurran bir ədəbiyyat nümunəsidir. Özü də əvvəldə dediyim kimi, yeni mənim üçün qəbul olunan, ağlayan abidədir!

Poemanın bütün məziyyətlərini, bütün ədəbi, elmi cizgilərini, onun yükünü, onun bir sənət nümunəsi kimi yerini yəqin ki, ədəbi tənqid, yeni sözlə məşğul olanlar deyəcəklər. Amma mən bir oxucu kimi necə deyirlər, içimdən birbaşa bilgisayara tərəf qaçan fikirlərimi demə-

yə bilməzdim. Onun necə alındığının heç haqqında da düşünmək istəmirəm. Çünki o da mənim ürəyimin səsidir. O səsi məhz "Şuşada balam qaldı" poeması oyadı.

O səsi həmin poema ayağa qaldırdı, eşidilməyə tələsdirdi.

**... Nə olsun uşağın silahı yoxdu,
Uşaq öldürənin Allahı yoxdu.
Məzarda yatanın günahı yoxdu,
Körpə məzarını ziyarət edin.**

Və nəhayət, mən ustadın qarşısında baş əyib onun və hamımızın arzusu olan və ifadəsini də bu misralarda tapan istəyi dilə getirirəm:

**Nə yuxudan doymuşam,
Nə gördüyüm həyatdan.
Kim doyub, mən də doyam,
Aydın, gündən, saatdan.
Gəlmişəm getməliyəm,
Yeri, yurdu, səmanı,
Bir gün tərk etməliyəm.
Min dəfə istəmirəm,
Bircə dəfə üzünü
Görə biləydim, Şuşam!
Əlvən çiçəklərindən
Dərə biləydim Şuşam!
Qızılı güllərini
O qızın başdaşına
Hörə biləydim, Şuşam!**

Hə, ustad! Allah bizləri bu arzumuza qovuşdursun! Allah bizləri o günə kimi qorusun və bizlər Şuşada qalanların qarşısında günahlarımızı yuya bilək!..

Əbulfət MƏDƏTOĞLU

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINI
PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏ
İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFI
DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNU
MALİYYƏ DƏSTƏYİ İLƏ DƏRC OLUNU**